List 13. **NOVICE** Tečaj XXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 29. marca 1871.

Obseg: Oklic kranjskim gospodarjem. — Kaj so Suffolkovci in zakaj so tako dobri. — O gozdnem varstvu. (Dalje.) — Telovadno in boriteljsko imenoslovje. (Dalje.) — Klic na tabor v Kastvi. — Slovenske uganjke. (Dalje.) — Propast srca. (Dalje.) — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Oklic kranjskim gospodarjem.

Kranjska kmetijska družba je dobila državno podporo tudi za povzdigo svinjske reje. Ker pa za to, da se zdatno zboljša naša svinjereja, ni boljšega sredstva kakor je ta, da v deželo dobimo tisto angleško pleme, ki se Suffolško imenuje, zato je s pripomočjo „Novicam“ znanega kmetijskega učitelja Feuserja nakupila Suffolških mladih, 2 do 5 mesecev starih mrjasčekov in svinjic, ktere bo pod ceno, po kteri jih je družba kmetijska kupila, na prodaj po poti dražbe (licitande) postavila.

Ta prodaja bode v sredo po véliki noči, 12. dne prihodnjega meseca aprila, dopoldne od 9. do 10. ure na pristavi gosp. odbornika P. Lasnika pod Rožnikom (Rosenbach). Prodajala se bode ta živinica le sparoma, to je, en mrjasec in ena svinja, in proti temu, da se koj na mestu plača, in kdor jo je kupil, da tudi koj seboj vzame.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 26. marca 1871.

Kaj so Suffolkovci in zakaj so tako dobri?

Da naši gospodarji, kterim je Suffolško pleme prešičev še neznano, poznajo to pleme, povemo jim sledeče:

Angleži so tudi mojstri v svinski reji. Izdelali so se več imenitnih plemen, ki imajo svoja imena od tistega kraja, kjer so domá.

Med žlahnimi in velikimi plemeni slovijo najbolj prešiči iz Suffolk-a, Esseks-a in Yorshise-a.

Najdebelejši so Suffolkci. Imenitni so ti prešiči, ki so beli, šetinasti, precej dolge glave in velicih, spred pobešenih ušes, posebno zato, ker se 1) dadó silno odebeliti (spitati) in sicer tako, da nekteri v 3. letu že 8 centov in še več vagajo, 2) da vse, kar se jim za živež poklada, do zadnjega cemperca obrnejo v slanino (špeh) in meso, 3) da so trdni in ne zbirčni pri klaji, in 4) da so svinje zeló rodovitne. Za popolno spitanje pa potrebujejo več časa in obilne klaje; zato more gospodar, ki hoče več tacih prascev spitati, z obilno klajo oskrbljen biti.

Ni ga boljega pomočka zboljšati našo domačo svinjsko rejo, kakor je ta, da si premožen gospodar omisli angleškega mrjasca. Če tudi je veliko draži, splača se kmalu zato, ker z enako mero klaje in v enakem času po angleškem mrjascu narejeni prešiči 25 odstotkov več mesá in slanine zaredé. Pri 2 prascih, ki sta po 2 centa težka, ima tedaj gospodar najmanj za 1 cent dobička več, to je v denarjih najmanj 25 gold.

Ker pa si — tako piše v tej svinjereji skušeni g. Feuser — manjši kmet ne more lahko kupiti drazega mrjasca, naj več gospodarjev skupaj si omisli enega. Če tudi 10—12 tednov star mrjasček veljá 30 gold., kedar je za pleme (s $^3/_4$ do 1 leta) pripraven pa veljá 70 do 100 gold., se ta denar vendar izplača, da je svinja le nekoliko mladih vrgla, ker vsako tako prase je med brati vsaj 5 gld. več vredno kakor drugo navadno prase. To pa soseski, kteri se leto in dan le 400 tacih praset rodí, vrže že 2000 gold. — in zato je le enega mrjasca treba, kajti 40 svinjam zadostuje en mrjasec.

Gosp. Feuser je preračunil, da celo naše cesarstvo, ki šteje okoli 8 milijonov prešičev, bi si s plemenenjem angleških prešičev lahko 40 milijonov gld. več premoženja pridobilo, po takem tedaj kranjska naša dežela, ki šteje blizo 100.000 prešičev, blizo 1 milijon gld. več.

Pri reji je pa na to skrbno gledati, da taki mrjasci in take svinje, ki smo jih dobili s tem, da smo angleškega mrjasca plemenili z domačo svinjo, se ne smejo za pleme obdržati, kajti taka pomešana živina ni več tako rodovitna in se tudi ne dá več tako spitati. Treba tedaj, da se na navadno domačo svinjo spušča angleški mrjasec.

(Konec prihodnjič.)

O gozdnem varstvu.

Spisuje Franjo Padar.

(Dalje.)

III. O gozdnih potih in o potrebi popravljati jih.

Slaba pota niso le težavna in škodljiva za voznike, ki les iz gozdov vozijo, temuč so tudi za gozdnega gospodarja nekoristna, ker cena lesa se zavoljo tega zniža in mlademu in staremu gozdu dosti kvara napravi. Vse to ne potrebuje dokazov, ker lahko se razvidi, da tak les, če ga po dobrih potih iz gozda dobimo, večo ceno ima kakor oni, ki se zarad slabih potov težko izpeljava. Ceno, ki jo zahtevajo slaba pota, se odračuni od lesa, je toraj zguba gozdarskega gospodarja.

Slaba pota so pa tudi neposrednje škodljiva. Mnogo mladega drevja bilo je že poškodovanega s tem, da vozniki, ogibaje se grdih potov, so ognili se na mlado lesovje — in vsak se je že lahko prepričal, da stara drevesa, odrta od koles ali z odtrganimi koreninami, malo prirastka imajo in kmalu suhe veje dobé. Večkrat zapazimo le kakošno mlako, ktere se vsak voznik

ogne in s tem škodo dela gozdu, ki je zmirom veča, kakor bi bili stroški, če bi se pot popravila.

Gozdar mora na to gledati, da pri močno izvoženih potih, kjer je potreba, na obéh straném 3 čevlje široke in 2 čevlja globoke jame skoplje, da je pot bolj suha in ognitev nemogoča.

Dalje morajo tista drevesa, ki blizo potov stojé, visoko okleščena biti, da more zrak do potov priti in da se tem bolj sušé. Korenine, štori in kamenje se morajo previdno skopati in odstraniti, ker se drugače luknje na potu naredé.

Gozdar mora vse mlake s kamenjem in peskom zasuti; ako tega primanjkuje, naj jih pa zadela z drevesnimi odpadki, ki naj jih blizo skup deva. Sploh mora pota tako narediti, da se more po njih voziti, in bi vsaki, ako ne bi peljal po potu, se po pravici kaznovati smel.

Vsa nepotrebna pota naj se v začetku in koncéh z globocimi rovi zapró; smejo se pa tudi nasaditi po okoliščinah, in vsak, ki po stranski poti pelje ali jaha, se kaznuje. (Dal. prih.)

Národne stvari.

Klic na tabor v Kastvi.

Hrvatski in slovenski mili bratje!

Namenili smo v Kastvi dne 21. maja t. l. napraviti „tabor“, zato Vam vsem polagamo na srce, da s svojo nazočnostjo povišate sijajnost tega dne.

Bratje hrvatski, posebno Vi, dragi Istrani in prebivalci nekdaj daleč sloveče Liburnije! čitali in čuli ste o taborih, kakor jih je sedanja leta na dan poklicala bratinska nam Slovenija. — Naš tabor pa naj bode prvi na hrvatskem zemljišču, in to prav v pokrajini isterski, kjer si podajata Hrvat in Slovenec bratovsko roko. Naš tabor naj budí med Hrvati in Slovenci zavest, da so sinovi jedne iste matere drage, jedne iste širje domovine!

V srcu te širje domovine ti ležiš, o Liburnija! s svojim radnim prebivalstvom; na tvoje obale šumeče vdarja morje jadransko, pripovedajoče ti o slavi tvojih pradedov, ki so bili gospodarji morju, koje bi ti sedaj radi s silo odvzeli. Tvoje ime in tvoja moč, o narod! vozila se je nekdaj v tvojih brodovih po tvojem jadranskem morju!

„Vže močen na morju
Liburnjan je bil,
Ko Rimljan se barke
Je tesat' učil“.

To od nekdaj tvoje morje, o narod! živeči na primorskih obalih in po vseh zemljah na našem jugu, kjer zvoní jezik slavjanski! To tvoje morje mora zopet s tvojimi brodovi napolniti se, da na novo oživi tvoja trgovina in blagostanje tvoje.

Da, o narod! Od slovenske straní gleda na-te „Snežnik“; v pokrajini isterski diže se ti gora „Učka“; na strani hrvatski pa beli se zreči na tebe stari „Velebit“.

Te gore videle so slavo praotcev tvojih; čule so zvoneči glas jezika njim krasnega, in čuvale gorostarne stražarice — njihovo narodnost in prava.

Naj tedaj tudi sedaj pridejo bratje nam Slovenci od jedne, a od druge strani Hrvatski nam pobratimi, da se zaružimo, složimo in da si roko in srce podamo za večno, sveto vez.

Tudi Snežnik, gora Učka in Velebit radostno bodo zopet gledali na svoje sinove hrvatske in slovenske, ki se, kakor nekdaj dedovi njim, zbirajo na „taboru u Kastavščini“, braneči tu, v srcu slavjanskoga juga, svojo narodnost in svoja prava, pleteči nove vezi sloge in ljubavi med Hrvati in Slovenci.

Tako bode se faktično počel izvrševati ljubljanski program, sestavljen od najodličnejših domorodcev hrvatskih in slovenskih meseca decembra 1870. l.

Šumi o morje! Zaslišaj in precvetaj na novo o Liburnija! ker v tvoji sredi zidamo si poslopje prihodnje nam sreče! Živeli Hrvati! Živeli Slovenci! Živela isterska pokrajina!

Središnji odbor taborja:
France Steidle, predsednik; Anton Rubeša, France Maroti, Ernest Jelušić, France Kraljič, France Sever, Jakob Velikonja.

Podučne stvari.

Telovadno in boriteljsko imenoslovje.

Sestavil Ivan Z. Vesely, načelnik „Sokola“ ljubljanskega.

(Dalje.)

H.

Häckelhang, sključena vesa.
Halbe Deckung, polno kritje.
Halbkreis, polkrog.
Halbkreisdeckung, polno kroglo kritje.
Hals, vrat.
Halte, zdržatev.
Hand roka.
Handbeugen, roko ugibati.
Handbewegung, gibanje z roko.
Handdrehen, roko obračati.
Handgehen, ročna hoja.
Handhabe, ročaj.
Handhang, ročna vesa.
Handlage, ročna pologa.
Handkreisen, roko krožiti.
Handschieben, roko porivati.
Handschuh, rokavica.
Handstehen, stoja na rokah.
Handstrecken, roko stezati.
Handwaffe, ročno orožje.
Handwurzel, zapestje.
Handziehen, roko vleči.
Handzug, poteg z roko.
Hang, vesa.
Hangbein, viseča noga.
Hangeln, veskati.
Hängen, viseti.
Hangstützschwingen, kolebati v vesni opori.
Hangübung, vaje v vesi.
Hangwage, vesna razovka.
Hangwechsel, menjava vese.
Hanteln, naročniki.
Hauen, sekati.
Haupthieb, glavni sek.
Herablassen sich, spuščati se.
Hieb, mah, sek.
Hiebfechten, borjenje na sek.
Hinaufgehen, iti gori.
Hinauflaufen, teči gori.
Hineinlaufen, teči v —
Hineinspringen, vskočiti.
Hinken, šantati, šepati.
Hinkgang, šantanje.
Hinkhüpfen, šantaje poskakovati.
Hinkkampf, boriti se šepaje.
Hinkschieben, šantaje porivati.
Hinksprung, šepav skok.
Hinkstand, šepana stoja.
Hinterpausche, zadnji roč.
Hintersprung, skok od zadej.
Hochreichen, segati.
Hochristhieb, notranji poprečni sek.
Hochspringen, skakati kviško.
Hochsprung, skok na kviško.
Hochtiefsprung, skok na visoko — globoko.
Hochweitsprung, skok na visoko — daleč.
Hochwippen, kolebati na visoko.
Hockabschwung, odkolebljej v počepu.
Hocke, počep.
Hocken, počeniti.
Hockriesensprung, skok velikanov v počepu.
Hockwende, obrta v počepu.
Hockwippen, kolebati v počepu.
Holm, držaj.
Hüftdeckung, spodnje oprečno kritje.
Hüfthieb, spodnji oprečni sek.
Hüpfen, poskakovati.
Hüpfsteigen, poskakovaje lesti.

I.

Innen, notranji, znotraj.
Innendeckung, notranje kritje.
Innenkamm, notranji bod.
Innenkreis, notranji krog.
Innereblösse, notranje odkritje.
Invasion, vpad.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenske uganjke
in njihov pomen za slovensko mitologijo.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

II.

Zlat kolovrat,
Vreteno spleteno,
Na motovilo
Dekla mota svilo (žido).
Kaj je to?

Tudi ta uganjka, znana med Ščavničarji, je ostanek mitičnih nazorov. Uganjka pomeni solnce. Teh nazorov ne najdemo samo pri Rusih, nego tudi pri Finih, Nemcih in starih Grkih.

Po starodavni Eddi se nebo velí vetrov tkalec „Windweber", in mesec in solnce predeta nebeska oblačila — megle, oblake. Stari narodi so si mesčeve in solnčeve žari mislili kot niti, solnčno kolo pa kot kolovrat in vreteno. Učeni Castrén piše o tem nazoru: „Die Vorstellung vom Weben gründet sich offenbar auf die Aehnlichkeit, welche die Strahlen der Sonne, des Mondes und der Sterne mit dem Aufzug des Gewebes haben".

Nemške narodne povesti govoré o devici „Jungfer Mundelos", ktera mutasta prede v hosti (oblakov), in pričakuje rešitve. To ni druga, nego pozimi v meglah skrito solnce. Slovenci tako imenovane „Sommerfäden" imenujejo device Marije prejo, ker devica Marija je v pogansko-krščanskih legendah zasela solnčno boginjo. Grška boginja lune Artemis, sestra solnčnega boga Apolona, se veli: χρυσηλάκατος, in ima zlato vreteno za atribut, — dokaza po takem dovolj, da tudi pri Grkih so vladali nazori luno in solnce misliti si kot nebesko preljo. [1])

III.

Zlata raca
Tam kobaca,
Žiba, žiba,
Kliče s hriba.
Kaj je to?

To uganjko sem čul v solčavski dolini, in tudi značuje solnce; toraj so si solnce stari Slovenci tudi predstavljali kot zlato raco. In res ima raco na glavi solnčni bog Radogost med retranskimi spomeniki, in tudi na njegovi darivni skledi je obražena. Že pri Grkih najdemo, da so si solnčni žar mislili kot zlato krilo, perot, [2]) in solnce kot zlatega tiča. Tudi nemške narodne pesmi solncu davajo zlato pero, na priliko:

Regen, Regen rusch (rausch!),
De König fahrt to Busch,
Lät den Regen öwergan (Lasst den Regen übergeh'n).
Lät die Sünn wedder kamm,
Sünn, Sünn kum wedder (wieder)
Mit din golden Fedder.

Pri starih Indih se solnce veli Garudha, „alata" krilata, in bilo je mišljeno v podobi orla. Zraven orla, laboda, sokola, gosi, je tudi raca, utva, bila solnčen simbol, ki plava v nebeskih vodah, v zračnem morji.

[1]) Obširnejše pri Schwartzu „Sonne, Mond und Sterne" str. 233 itd.

[2]) Orph. Hymn. Ἥλεε χρυσέησιν ἀειρομενε πτερύγεσιν. XXII.

IV.

Zlato prase,
Tam se pase,
Ima kela (Hauer)
Dva debela.
Kaj je to?

Tudi ta uganjka pomeni solnce. Stari narodi so si mislili hudo nevihto kot gonjbo, lov, in solnce zver, ktero so gonili in lovili viharni orjaki. V staroškandinavski mitologiji se bog solnca Freyer veli Gullinborst, goldborst, zlatoščetinjast, in meresec je njegov simbol; že Finn Magnussen [1]) je dobro opazil: „Sic nomen Gullinborsti Freyeri apropropriuum fuit, pro solis ipsius idolo sive simulacro habito". Čehi pravijo, da se o božiču o polnoči pokaže „zlato prasatko", to je, solnce, ki se omladi po zimskem ekvinokciji. Grimm govori obširniše o tem simbolu v svoji mitologiji, kamor svoje bralce napotujemo. *)

(Dalje prihodnjič.)

Lepoznanski del.

Propást srca.

Svobodno po hrvaščini posnel Josip Levičnik.

(Dalje.)

Rozina vstane, pokliče hišino ter jej mrzlo ukaže, naj jej zašije rokáv, kterega jej je bil mladi lajtenant, jo med govorom svojim nekoliko prestrastno za roko primši, po naključji malo natrgal. V drugem pa se je videlo, da je iskrenost mladenčeva srce Rozinino še bolj oledenela, — tuga njegova jo še bolj okamnela. Z nogami gazeča blago čut ženskega spola postopala je z lajtenantom kakor s kakim smrkolinom. „Poslali ste mi" — reče mu s hladnim porugljivim glasom — „nekoliko pesmic; — evo! vračujem vam jih; služile vam bodo morebiti še kje na korist, ter naklonile vam ljubav kake prismojene deklice". Od sramote priigra solzica potrtemu lajtenantu v oko; al tudi to je zapazila trdosrčna Rozina, toraj kar porugljivo nadaljuje: „Lej! lej! vojak — kremžak! zares, prekrasno to! Nazadnje bilo bi mi še kmalu morebiti treba klicati sluge na pomoč, da bi me rešili tacega nenadjanega prizora".

Tako je Rozina neusmiljeno sramotila zalega mladenča, in to vpričo hišine. Ni čuda, da ga je prijela zdaj srd. Kri mu zavrè, strastno seže po britki sablji, in v hipu zabliska ostra klina nad Rozinino glavo. Hišina se od straha zgrudi; al njena gospodičina se ne gane; mirno in hladnokrvno gleda srditega in od strasti nadvladanega lajtenanta, ter z rugajočim glasom tiho in polagoma pravi: „To pač je junaštvo pred neoboroženo žensko!" — Pri teh besedah omahne lajtenantu roka; — do konca potrt naglo vtakne sabljo v nožnico in odide!

Zadnjikrat je videla ta trenutek Rozina svojega iskrenega častilca živega pred saboj; kajti drugo jutro našli so ga zunaj mesta — mrtvega — vstreljenega. Razžaljeno poštenje in brezupna ljubezen prignalo je bilo nesrečnega mladenča k samomoru.

Vse mesto, po kterem se je bila ta žalostinka

[1]) Finn Magnussen Lex. Myth. str. 131.

*) Gorenjesrbske (lužičke) narodne povesti govoré o zlatem Kundrosu, kteri o božiču iz oblakov poluka. Kundros pomeni v tem slovanskem narečji meresec. Gotovo nam pomen besede najbolje razloži litovski kándu mordeo, sansk. khanda, sectio, khandikar, in frusta dissecare, toraj je kundros, animal mordens, prav prikladno imé za meresca.

*

blisku enako in še z mnogimi dostavki razglasila, britko je obžalovalo nesrečnega lajtenanta, ter očitno izrekovalo mrzenje nad nemilo gospodičino. Kako gadje srce pa je res imela ona, kazala je zlasti pogrebni dan. Ko so namreč nesli nesrečnega lajtenanta na pokopališče memo generalove hiše, gledala je ohola deklica brezčutna skozi okno na sprevod ter igrala se s tičem papigom. Memogredoče ljudstvo je glasno godrnjalo zoper tako nesramno početje. — Pokojnika spremljal je k grobu tudi nam že znani kapitan. Škripajoč z zobmi gleda Rozino ob oknu, in v osrčji probudi se mu misel, maščevati rajnega. — —

Ni trpelo dolgo, in kapitan je postal pobočnik (adjutant) generalov, kteremu se je bil kmalu tudi tako omilil, da je bilo videti, da ne bi mogel živeti brez njega. Ni je bilo pri generalu ne gostbe ne družbe brez kapitana, in skoraj vsaki večer nahajal se je v generalovem domu. Al znal je pa tudi, kedar ga je bila volja, izvrstno kratkočasiti društvo. Izveden v mnogih znanostih, bistroumen, priljuden in ob enem šaljiv znal je govoriti, kakor da bi mu besede iz ust cvetele. General sam je bil ves zaljubljen v njega; al bil je pa tudi njegov adjutant junak, da malo tacih, spreten, natančen; poleg tega človek krasen kakor živi Davor, ter izgled ponositega vojniškega obnašanja. Ni ga pa bilo tudi z lepo bolj gibčnega in urnega pri sablji in puški memo njega; ne boljega jaháča, ne boljega plavca. Z eno besedo: kapitan je postal v kratkem času ljubljenec generala in vseh odličnih društev. In vendar, — kdor ga je bolj na blizo opazeval, mogel je spoznati, da ga nobena reč od več ne veseli, akoravno se ni moglo o njem ravno reči, da je otožen ali slabovoljen.

Eno vendar je bilo. Kaj neki?

Z domačo generalovo hčerjo se je adjutant malo, da! celó slabo občil. Bil je sicer proti njej priljuden, al vendar nekako čudno hladán. Kedar se je kaj pomenkoval z njo, postopal je z njo bolj kot z otrokom, nego z odraslo olikano gospodičino, podučujoč jo in celó besede jej popravljaje, ako včasih ni ktere čisto pravilno izrekla.

Rozina znala je med drugim res izvrstno risati; pa tudi adjutant ni bil nič manj mojster ter popolen znalec v tej vednosti. Album Rozininih risarij je prav pogosto ležal na njeni mali mizici, memo ktere je kapitan pogosto hoditi moral. Ali ga je li slučajno tje pokladala, ali je delala to nalašč, želeča, da bi prišel kapitanu v roke, ne bomo tù pretresovali. Neki dan ga res memo gredé v roke vzame, — premetava liste, ter pogleda dve ali tri slike; potem pa z ustnicama nekako šaljivo namrdne, album mirno na mizo nazaj položí, ter prične igrati se z generalovim kužejem, češ, kakor da bi te slike, akoravno so res kazale nenavadno umetniško izurjenost, ne bile vredne njegove pozornosti. Rdeči žar preletí o tej priliki kot blisk lici gospodičini.

Ravno tistega večera je bila zaprošena, naj domačemu društvu zapoje kako pesmico. Nekako srdito sede k glasoviru, in njen glas se razlega čarobno in neizrečeno milo, kakor enako morebiti še nikdar popred. To je moral tudi sam kapitan priznati; al on je proti svojemu prepričanju kazal, kakor da bi to bilo le kaj vsakdanjega. Vsa družba je pri prvih akordih Rozino šumeče pohvalila; samo adjutant je sedel razmišljen v nekem kotu, ter naglo premetaval papirje svoje listnice. Pa to še ni bilo vse; — po prvem odpetem oddelku obširne pesmice ostane, kakor da bi po opravilih šel iz dvorane.

Rozina je pevajoča ves čas skrivaj opazevala kapitana, — videlo se je, kakor da samo njemu poje; al vendar — on je šel.

Dalje ni hotela ali pa tudi ni mogla peti. Ko se je kmalu potem podala v svojo spavnico, in kakor da bi se hotela vleči k počitku, reče svoji hišini, s ktero drugače ni nikdar besede spregovorila, razen da jej je kaj zaukazevala, z glasom od ihte in srda tresajočim se: „Nestrpljiv človek je ta kapitan“. — Al vse drugo je čutilo njeno srce, ki se je sicer v svoji ohólosti ljubezni še branilo in proti njej upiralo: al ta upor bil je poslednji in tudi zastonj. Kapitan je bil mož, ki si je znal ukloniti Rozino vkljub njeni oholosti; uničil jo je, in to z videzno svojo mržnjo; — pridobil in zavzel je njeno srce popolnoma. Edino to pa je on tudi nameraval. Nalašč je proti njej tako postopal, ker je bil uverjen, da po tem načinu najprej doseže namen svoj.

(Dalje prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* *Angleški žebci.* — 15. dne t. m. je bilo na velikem dvorišču cesarskih štal na ogled postavljenih tistih 53 angleško-normanških žebcev, ki jih je grof Rozwadousli nedavno za avstrijska cesarska kobilstva kupil. Zvedenci trdijo, da malokterikrat(?) je bilo toliko lepih žebcev skupaj videti; vsi so žlahne krví, enako veliki, čvrstega života in lahke lične hoje. Gledé na lepo in močno živino, za pleme po vse izvrstno, tudi cena ni previsoka; vsak veljá 1400 gold.

* *Prestavljanje nekterih polkov (regimentov).* V državnem zboru se je letos vojaškemu ministru privolilo še čez en milijon goldinarjev za to, da prestavi polke kolikor mogoče v tiste dežele ali blizo tistih krajev, kjer se za-nje vojaki nabirajo. Zbog tega bode letos več polkov prestavljenih iz sedanjih oddaljenih mest. Tukaj omenimo samo tiste polke, ki so na Slovenskem bolj znani. Mariborski polk št. 47 pride iz Kotora v Celovec (meseca maja). Mesto njega pride Johnov polk št. 76, ki je zdaj v Celovcu, v Kotor. — Celovški polk baron Maroičič št. 7 pride iz Gradca v Inomost (meseca julija). — Graški polk št. 27 pride iz Požojna v Gradec. — Zagrebački polk št. 53 pride iz Dunaja v Gradec. — Od konjikov pride dragonski polk št. 5 iz Tolne v Celovec (meseca aprila), in dragonski polk št. 10 iz Kečtelija v Maribor, mestu nju odjezdita huzarjeva polka št. 6 in 14 iz Celovca in Maribora na Ogersko. — Od topničarjev pride polk št. 12 v Ljubljano, Vir, Gorico in Zagreb, zavoljo njega pa polk št. 7 iz teh krajev na Dunaj. — Ljubljanski polk bar. Kuhn št. 17 ostane letos še v Trienti na Tirolskem, enako tržaški polk grof Wimpfen št. 22 v Dubrovniku.

Dopisi.

Iz Maribora. — Občni zbor katoliško-političnega društva v Mariboru je 19. dne t. m. sklenil sledeče za ves slovenski Štajar važne resolucije: 1) Učilnica pripravniška v Mariboru, v kteri se odgojevajo bodoči učitelji, ne ustreza v svoji sedanji osnovi niti potrebam slovenskega ljudstva, niti ne prihodnjemu poklicu narodnih učiteljev, ker je v njej edino le nemški kot učni jezik. Pripravnica naj se toraj tako prenaredí, da bode sploh slovenski jezik podučni jezik, in samo za dva nauka: za pedagogiko (nauk o izreji) in za nemščino naj bo podučni jezik nemški. Da bo pa to lože mogoče, naj se na pripravništvu postavljajo le samo učitelji, ki so slovenskega kakor nemškega jezika popolnoma zmožni. 2) Srednje šole v Mariboru, namreč gimnazija in realka, ktere se vzdržejo iz državne blagajnice in v kterih se izključljivo nemški kot učni jezik rabi, ne ustrezajo potrebam učencev slovenske narodnosti, ter so te šole slovenski mladeži in sloven-

skemu ljudstvu v duševnem in gmotnem (denarnem) oziru na kvar. Da se državnim osnovnim postavam kakor tudi slovenski mladeži pravica storí in nje napredek pospešuje, treba je poleg imenovanih šol samostojno nižo realno gimnazijo s slovenskim učnim jezikom iz državne blagajnice ustanoviti. Da pa mladež iz te šole v vsako drugo gimnazijo ali realko prestopiti zamore, bode se za izdatni poduk v nemščini skrbelo. 3) Da se učenci, ki menijo v to realno gimnazijo vstopiti, bolje in natančneje pripravijo, naj se za sedaj nasvetovani realni gimnaziji pridene pripravna šola z enim letnikom, ktera bode četrti razred sedanje popolnoma nemške šole v Mariboru nadomestovala. V pripravni šoli bi se poleg glavnih tu sem spadajočih naukov še posebno na jezikoslovski poduk gledalo. 4) Gledé verskega poduka in kristijanske odreje šolske mladeži ne pripoznava šolska postava sveti cerkvi one svobode in samostalnosti, ktera jej po božjem pravu pripada. Država si prilastuje pravico, pri vsem šolskem poduku in pri odreji šolske mladeži imeti prvo in zadnjo besedo (§. 1 post. 25 maja 1868). Ob enem določuje (§. 5 post. 14. maja 1869), da karkoli cerkvena oblast gledé verskega poduka in krist. življenja odloči, se to poprej izpeljati ne sme, dokler okrajni šolski odbor tega ne odobri. Nad krščanskim podukom nadziruje v imenu države svetni okrajni šolski nadzornik (§. 31 post. za Štirsko 8. febr. 1869.) Verske naučne knjige potrjuje tudi državna oblast (§. 7 post. 25. maja 1868). Kje je po tem takem ona svoboda, ktero postava kat. cerkvi (§. 2 postava 25. maja 1868) obeta? Tirjamo toraj, da se dotične postave tako prenaredé, da bode sv. cerkev v tem, kar pri šolski mladeži po božjem povelju opraviti ima, popolnoma svobodna in samostalna, da se šolska mladež tako izreja, kakor to zahteva božja in cerkvena postava. (Kon. prih.)

Iz Trsta 26. marca. (*Beseda Rojanske čitalnice*), ki je bila 25. dne t. m., je bila vkljub vsem primerljejem jako zanimiva; deklamovalo in pelo se je na veliko pohvalo; posebna čast pa zarad deklamacij gré prostemu kmetu gospodarju Gerlancu; on za vsako „besedo“ piše in vadi mladino v deklamacijah; temu priča je v tej „besedi“ bila njegova sedemletna hčerka, ki je deklamovala lepo pesem tako, da smo se čudili čistemu izreku in ugodni prednaši. — Kar se naših političnih zadev tiče, se čedalje bolj oživlja národna zavest; le to milujemo, da so naši poslanci v mestnem zboru nekako klaverni in tihi; vzlasti gosp. Cegnar, na kojega je izprva narodna stranka mnogo zaupanja stavila, molčí v zboru tako dosledno, da se čudimo, kako je to mogoče, ker imamo Slovenci okoličani toliko britkosti na srcu, ktere bi morali naši poslanci brez strahú Lahom odkriti, da se naše stanje v okolici ne izhujša, namesti da bi se zboljšalo. Naj bi si poslanci naši v izgled vzeli goriške; oni so vpeljali v zbor tudi slovenski jezik — dober temelj, na kterega se more dalje in trdno zidati. Še ni prepozno; še je čas; nadjamo se, da izvolivši vas za zastopnike naroda slovenskega nismo zidali hiše — na pesek!

Okoličan v imenu mnozih drugih.

Iz Ljubljane. Rekli smo zadnjič, da Herbstova interpelacija v državnem zboru je bila jako pohlevna. 24. dan t. m. jej je odgovoril ministerstva predsednik grof Hohenwart. O tem odgovoru se je sprožila debata, ktera, če se hudó ne motimo, kaže, da je centralistična nemška večina državnega zbora nekako skrivé nastopila drugo pot. Centralistični listi to stranko, ki je „meso iz njihovega mesa“ in „duh iz njihovega duha“, kar je nastopilo Hohenwartovo ministerstvo, silijo in hujskajo, naj jame strogo postopati ter naj ne privoli niti davkov niti vojakov. Toda vse to hujskanje ni imelo druzega vspeha nego tega, da je večina državnega zbora porodila dve interpelaciji. Prvo je osnovala zborova „mladonemška“ stranka, ktera je sicer z znanimi frazami pa vendar z ostrimi besedami vprašala ministerstvo po vzrokih prepovedanih svečanosti pruskim zmagam na čast; — drugo pa, ki je že veliko krotkejša in zmerna, je postavila „stara nemška“ stranka ali stranka „der Abgewirthschafteten“, ktera hoče izvedeti, kedaj hoče ministerstvo predložiti obljubljene predloge o premembah decemberske ustave.

Grof Hohenwart je prvemu vprašanju sicer odgovoril jako odločno, vendar s premišljenim pridržkom, tako, da mu niti vpraševalci niti velikonemški listi niso vedeli nič posebnega odgovoriti. V tem odgovoru je več brati med besedami nego v besedah samih. — Drugemu vprašanju je Hohenwart jako mirno in prav jedrnato odgovoril ter dal zagotovilo, da hoče postavo o razširjeni avtonomiji posamnih kraljestev in dežel precej po velikonočnih praznikih predložiti zbornici. — Po nasvestu glasovitega nekdanjega ministra dr. Herbsta se o tem odgovoru vname razprava, ki je mičnejša nego vse drugo, kar se je obravnavalo pod Hohenwartovim ministerstvom. Pred vsem je opomina vredno to, da se te razprave, o kteri so véliko-nemški dunajski listi že 14 dni napovedovali, da se pripravlja strašansk naskok na Hohenwartovo ministerstvo, ni vdeležil nikdo izmed „véliko- ali mladonemške“ stranke; še veče čudo je pa to, da se je debata zoper (?) ministerstvo vršila nenavadno mirno. In tako so se pač sopet potrdile besede: „parturiunt montes, nascitur ridiculus mus“. Véliki jezičnik znani dr. Herbst, o kterem se je pričakovalo, da bode metal bombe in granate na ministerstvo, govoril je nekako medlo in poparjeno, skoro bi rekli, da je bil njegov govor brez vse barve. — Poche in Lasser, bivša ces. namestnika, sta govorila o vsem drugim, le o nezaupnici do ministerstva ne, velikoveč sta povzdigovala avstrijsko čutje. Kaj pa dr. Giskra? Tisti dr. Giskra, kteri je manjšino državnega zbora tako rad polival z lugom nasprotstva, — tisti dr. Giskra, ki ima kakor malo kdo dar navdušeno govoriti, in je imel navado v svoji oholosti pomandrati vse, kar ni bilo po njegovi vsečnosti, je zdaj, kakor pravi „Morgenpost“, z votlim, milim in tresočim se glasom izgovoril misli, ki se pač ne vjemajo z njegovim značajem. Da je dr. Giskra te misli, ki jih je danes izgovoril s tresočim se glasom, objavljal in zagovarjal takrat, ko je moč imel v svojih rokah, bilo bi danes boljše v Avstriji. Giskra je rekel: „v Avstriji ste se iznašli dve besedi, namreč centralizem in avtonomija kraljestev in dežel in po današnjem Giskrovem prepričanji ste obé popolnoma opravičeni; da še več, dr. Giskra pripoznava, da se morata zediniti ta postavna vzora.

Po vsem tem tedaj je ministerstvu nasprotujoča stranka, ki je hotela v tej obravnavi nezaupnico izreči ministerstvu, izgovorila le misli, kterih Hohenwart sam za-se ne bi bil bolje mogel izraziti. Vidi se, da tajni svetovalec Njega Veličanstva dr. Giskra bolj spoznava potrebe avstrijske države, kakor jih je poznal advokat dr. Giskra. In kteri so neki nagibi te premembe?? — Konec razprave je grof Hohenwart mimo druzega jako tehtnega izgovoril pomenljive te besede: „Za ministerstva Schmerlingovega bile so besede „Mi lahko čakamo“ veliko bolj na svojem mestu, kakor v sedanjem trenutku, ko pomenljive dogodbe, ki se pripravljajo v Evropi, Avstriji resno kličejo: nikar več čakati z notranjo spravo avstrijskih razmer, da ne bode prekasno! Ves Giskrov govor naredil je na

nas ta vtisek, kakor da bi ga bili videli na prsi se trkati in klicati: „mea culpa“.

— (*Iz deželnega šolskega svèta*). Glavni predmet poslednje seje so bile gimnazije naše dežele po šolskih poročilih lanskega leta, ki so jih izdelali ravnatelji v Ljubljani, Novemmestu in Kranji, in o kterih sta po dotičnih postavah potem še posebna poročila spisala c. kr. deželna šolska nadzornika gospoda Holzinger in dr. Vrečko. Že zadnjič smo omenili; da vsa ta poročila so bila v poročevanje izročena posebnemu odseku dež. šolskega sveta, v kterega so bili voljeni stolni prošt dr. Pogačar, prof. dr. Bleiweis in profesor Šolar. Prišla sta v to sejo obá gori omenjena nadzornika in po dež. šolskem svetu še posebno povabljeni gosp. Smolej, ravnatelj ljublj. gimnazije. Vsi udje šolskega sveta so bili pričujoči razen dr. Costa, ki je v državnem zboru na Dunaji; namesti c. kr. deželnega predsednika baron Conrada, ki je tudi na Dunaj odšel, je predsedoval seji knez Metternih, ktera, ker so bile razprave o ljubljanski gimnaziji zeló obširne, temeljite in živahne, je trajala od 10. ure dopoldne blizo 3. popoldne. Ko je prošt dr. Pogačar prvi prebral po odsekovem mnenji izdelano poročilo z dotičnimi predlogi o ljubljanski gimnaziji, ki naj se pošljejo c. kr. ministerstvu nauka na Dunaj, in je tudi nadzornik Holzinger deloma prebral poročilo v svojem in dr. Vrečkovem imenu osnovano, ki se je, kakor uno odsekovo, posebno naslanjalo na statistične date in opazke obširno in marljivo izdelanega poročila ravnatelja Smoleja, so se začele ustmene obravnave, kterih so se posebno udeležili obá nadzornika, dr. Bleiweis, prof. Šolar, prošt dr. Pogačar, ravnatelj Smolej in zbora predsednik. — Ker se je iz vseh poročil razvidelo, da je mnogo neugodnega na ljubljanski gimnaziji, kar se na prid njeni mora odstraniti, zato so se razprave na drobno sukale o velikem številu učencev, — o raztresenosti šolskih sob, kar posebno ravnatelju vzrokuje velike težnje, — o napačni razmeri učiteljev, da jih je vzlasti za zgodovinske predmete preveč, za filologične premalo, — da niso nauki jezikov (slovenščine, nemščine, latinščine ali grščine) v eni roki, — da niso vsi učitelji zmožni našega deželnega slovenskega jezika, — o pomanjkanji gimnazije s slovenskim učnim jezikom, — o neugodnosti vojaške postave za učence, — o čudni prikazni, da na ljublj. gimnaziji se je lani štelo 81° Slovencev, 19° pa Nemcev, kterih poslednjih je po številu odsekovem k večemu le 7°, — o neugodnosti, da kranjske srednje šole nimajo lastnega, v deželi bivajočega šolskega nadzornika, — o nepripravnosti telovadnice itd. itd. itd Vsaka napaka je bila na drobno sitice odkritosrčne kritike djana, in sklepi so obveljali taki, da ministerstvo razvidi iz njih in iz poročila odsekovega, ki je, memo poročila šolskih nadzornikov, ki se je le bolj okoli nepoglavnih pomanjkljivosti sukal, do korenine segel napakam ljubljanske gimnazije, v čem da posebno bolého naša gimnazija in v čem da jej je prenaredbe posebno treba. — O gimnaziji novomeški in kranjski bila je razprava na kratko.

— (*Presvitli cesar in Matica slovenska.*) Iz Dunaja nam je došel v pondeljek telegram, ki nam je naznanil veselo novico, da so dopoldne tega dne gosp. dr. Costa, predsednik Matice, in odbornika gospoda grof Barbo in Luka Svetec v imenu Matičinega odbora se poklonili Njegovemu Veličanstvu ter mu izročili vse knjige (18), ki jih je dozdaj Matica na svitlo dala. Presvitli cesar je jako prijazno sprejel knjige in pohvalil delovanje našega društva ter obljubiti blagovolil darilo koristnim namenom Matičnim. Radostni so zapustili naši poslanci cesarjevo palačo, in radostni bodo naši prijatli čitali to novico.

— Po mnozih časnikih letí novíca, da so naš svetli knezoškof naznanili ministerstvu sklep, da se odpovedó škofijstvu; nemškutarskim judovskim listom, kakor „Pressi“ itd. je ta novica voda na njihov mlin, češ, da te odpovedi so „narodni prenapetneži“ krivi. Če tudi ne moremo tajiti, da so knezoškof poslali odpoved na Dunaj, pa s tem le ponovili, kar so že davno zahtevali, moramo vendar reči, da je to laž, o čemur „Pressini“ pisúni glorijo pojó, kajti vzlasti v novi êri so gospod knezoškof že doživeli toliko bridkih skušinj, da radi prepustijo druzemu više pastirstvo. Vsaj tudi, če ostane nova vojaška postava, bodo škofje kmalu — brez duhovnov.

— (*Poziv.*) Med vsemi stanovi, kteri imajo stalne dohodke svojega bodi-si duševnega ali telesnega delovanja, se čuje po pravici največkrat pritožba, da je po razvitku obrtnij in po naraščanji ljudstva poskočila cena vsakterega živeža, in da je po kupčiji na drobno še slabeje postalo vsaktero blago.

Vsak posamesni človek čuti veliko škodo, a ne more si pomagati sam ter meni, da se mora temu podvreči, ker ne najde pripomočka. Pa vendar pomoč je tako blizo, in sicer v združenji vseh posamesnih, raztresenih in toraj slabih močí v jednoto, to je, v društvo za povžitek.

Tukajšnji krajni odbor prve splošne avstrijske uradniške družbe je po nagibu svojega prvomestnika, kneza Lotarja Metternicha, kot poverjenika družabnikov na to zadevo vso pazljivost obrnil ter sklenil vpeljati družbo, ktera bi po znamkah preskrbovala potrebnega živeža.

Osnoval je po natančnem pretehtovanji v tej zadevi pravila, ktera so se v 28. listu „Laib. Zeitg.“ glasila. Bistvena reč take družbe obstojí iz tega, da družba sklepa pogodbe s prodajalci, kteri se zavežejo podajati družabnikom dobrega blaga po vsakdanji ceni, zraven pa še za dogovorjeni znesek odjenjati od cene. Družba potem prodaja za gotov denar družabnikom znamke, ktere prodajalci jemljó za gori zaznamovani znesek na mestu denarja, družbina blagajnica jih pa reši po odbitem dogovorjenem odpusteku z denarjem. Tega odpusteka spadajo tri četrti že pri kupovanji na korist družabnikov, četrt se pa hrani v blagajnici za glavnico v ta namen, da bi se, ako mogoče, napravila lastna zaloga živeža.

Taka družba je zeló koristna prodajalcu, ter mu nakloni velik krog gotovo plačujočih kupcev, pa tudi družabniku, ker mu preskrbuje boljšega in cenejšega blaga. Prvi pogoj vsake povžitne družbe je pa ta, da šteje družabnikov na stotine, če hoče, da se bode mnogo prodajalcev ponujalo v društveni prid. Da se namen podpisanega odbora na korist po njem zastopanih stanov vresniči, določijo toraj sami, ako se v obilnem številu oglasijo za pristop k tej družbi.

Kdor pristopi, daruje le 2 goldinarja vpisnine, ktera se mu gotovo kmalu povrne po odpusteku cene. Čeravno družabnik se ne sme nadejati naglega in velikega dobička, vendar si je svest, da podpira s svojim pristopom velik namen, zboljšati težavne okoliščine mnogo svojih tovaršev.

Kako se z malim začeta povžitna društva morejo povzdigniti, kaže nam angleška dežela, kjer so se take družbe tako razvile, da imajo že lastne pridelke vseh važnejih vrst živeža ter jih prodajajo tudi takim, ki niso udje.

Ali ne bi bilo mogoče, da bi se tudi v naši sicer mali, a po svojih še neporabljenih naravnih zakladih bogati deželi nekaj stotin užitnikov našlo, ki bi pri podpisanem odboru in pozneje še po druzih krajih se

oglasili, da hočejo sè svojim pristopom osnovati prvo povžitno društvo kranjsko?

Mislimo, da se ne obračamo zastonj do svojih najbližnjih tovaršev, ki najhujše čutijo težo čedalje više cene živeža, pa tudi do druzih sodelalcev duševnih in telesnih, ktere tare enaka osoda. Le naglega sklepa in složnega delovanja vseh povžitnih krogov je treba, brez ozira na stranke ali na narodnost, da se pokaže, da se veliko more doseči tudi na gospodarskem polji po čarobni besedi: „združenje". Bog daj, da bi se vslišal naš poziv!

Kakor se oglasí nekaj stotin deležnikov za pristop, se hoče precej dalje osnovati, da se društvo ustanoví.

Vsi deležniki se potem skličejo v občni zbor, kteri konečno sklene pravila ter preskrbí dovoljenje, da se nikakor ne bi mislilo, da hoče podpisani odbor družabnike tega društva pod birokratično varstvo dejati. Odbor si le išče te časti, da se po njegovi pripomoči vresniči ljudoljubna in občekoristna misel, ktera mora zmagati po prislovici dragi vsakemu Avstrijanu:

„Z združeno močjo!"

Kdor želí k društvu pristopiti, naj se oglasí ustmeno ali pismeno od dveh do treh popoldne v gosposkih ulicah hiš. št. 207 v prvem nadstropji.

Krajni odbor splošne avstrijske uradniške družbe v Ljubljani 19. marca 1871.

— (*Čitalnica naša*) napravi prihodnjo nedeljo, to je 2. dan aprila, sedanjemu času primerno „besedo", v kteri bode razen „berila" dr. Razlagovega, deklamacije gospodičine Brusove, igre na goslih in dveh moških zborov, zbor gospá, gospodičin in gospodov pel Grbčev „Križ", moški zbor Haslingerjev „Kyrie", Gounodov samospev „Ave Maria" s spremstvom glasovira, gosel in fisharmonike, Führerjev „Graduale", in Gadeov zbor. Tako bodemo prvikrat slišali v čitalnici tudi slavnoznane svete pesmi; pevovodji gosp. V. Valenti smo zato tem bolj hvaležni, ker se nadjati smemo izvrstne izpeljave po naših pevkah in pevcih. Začetek je ob pol osmih zvečer. Vabijo se vljudno tudi vnanji udje.

— (*Prijateljem cerkvene muzike*) naznanjamo, da izvrstne nove orglje, ki jih je naš umetnik g. France Goršič za Hotederšico ravnokar izdelal, se še do prihodnjega torka lahko vidijo pri njemu v Trnovem hiš. štev. 17.

— (*Za jutrajšnjo predstavo „Jamske Ivanke"*) se bodo sedeži dobivali, kakor po navadi. Začetek bo ob pol 8. uri zvečer. Tiskana igra se bode prodajala na gledališki kasi in sicer igra in Vilharjevi napevi skupaj po 30 kr., igra sama po 20 kr. Dobí se je tudi pri knjigarjih: Klerr, Giontini, Hohn po knjigarski ceni (40 kr. in 20 kr.). Razen zadnjič omenjenih točk je spisal g. kapelnik Schantel tudi veliko overturo k igri; po vsem tem nam je res pričakovati posebno zanimivega večera.

— (*Pobirki iz časnikov.*) „Tagblatt", hudo razkačen po našem zadnjem vprašanji: „kdo je tisto prebivalstvo (Bevölkerung), za ktero se drzne konštitucijsko društvo govoriti, je v 69. listu na celi strani otrobe vezal, v ktere se po znanem pregovoru ne mešamo; al samo to moramo pisalca „Tagbl." vprašati: kako da ga spet ni sram prevračati besede našega vprašanja, ktere je gotovo dobro razumel, vsaj sta „Tagblatt" in njegova jednomlečnica „Laib. Zeitg." koj drugi dan po zboru razglasila resolucije zborove: „dass der Landtagsbeschluss den Wünschen der Bevölkerung widerspricht". Na te jasne besede smo Vas vprašali: kdo je ta „Bevölkerung"? in Vam dokazali, da mala in zmirom ista koterija ne sme nikdar splošne besede „Bevölkerung" rabiti brez dostavka: ktere „Bevölkerung". — V saboto so hoteli nemški turnarji si napraviti krčmetinski shod (turnerkneipe) v krčmi kazinski; ali so nameravali nekteri s trte zviti (improvizirati) nemško „Siegesfeier" ali ne, to se ne vé, ker se ljudém ne dá v srce gledati; al to je gotovo, da je neki Gerber, trgovski komis, jim zložil neko grdo gledališno psovko pod imenom „Duckmauser", ktero jim je vlada prepovedala. — Narodna stranka se malo briga za nemčurska početja in njihovo literaturo, kakor je „Thierfabel", „Aquarium" itd., ki so edine knjige, ki jih na svitlo dajejo nemški ljubljanski literati; al to jim vendar svetujemo prijazno, naj ne rogovilijo preveč, da ne sprožijo kake nezgode! Zato nam tudi ni mar za žolč, ki ga v današnjem „Tagbl." razlivajo na zastopnika vlade, kneza Metternicha, ki jim je prepovedal ono psovko; samo to pa moramo omeniti, da je spet laž, kar „Tagbl." piše, da tudi čitalnica predstavlja igre gledališne, in vlada jej jih ne prepoveduje. Čitalnica ima vsled pravíl svojih pravico za take predstave; ni tedaj od milosti vladne odvisna, ali jih sme ali ne predstavljati, le da jih policiji popred dá v cenzuro. Tù tedaj ni nobene dvojne mere, o kteri „Tagblatt" divjá. Če se „Gesellenverein" v svoji sobani enkrat v letu kratkočasi s kako igrico, se mu ta tako malo prepovedati more kakor drugod kak „Haustheater"; o katoliškem društvu nam ni druzega znano, kakor da je za dobrodelni namen po dovoljenji gosposkinem napravil očitne predstave. Naj tedaj „Tagblatt" z lažmí ne zagovarja svojih „Duckmauserjev", s kterimi se je oni njegov prijatelj Gerber kakor „Bratelgeiger" producirati hotel v — krčmi.

— „Novice" prinesó za pirhe po véliki noči naročnikom svojim neko doklado, ki je bodo gotovo veseli.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — 24. dne t. m. so bile galerije zbornice vse polne, kajti iz gotovega vira se je izvedelo, da bode minister Hohenwart danes odgovor dal na vprašanje dr. Herbstovo in da bodo potem „ustavoverci" tožili vlado v zbornici. Da bosta Herbst in Giskra javkala iz jeze, da nista zopet ministra, o tem ni dvomil nikdo. Vse je tiho, ko grof Hohenwart prične odgovor, v kterem med drugim reče, da obžaluje, da interpelacija v vladinem programu obljubljene predloge imenuje vzrok nemira, a ne omeni začetka programa, kteri je tak, da prežene vsak dvom o namenih ministerstva. Obstoječe državno pravo smo odločno imenovali temelj, na kterem vlada stojí. Na tem temelji bode vlada vsem upravičenim željam prijazna in bode delala na to, da se notranji mir vrne. Treba toraj le brati naš program, da se vidi, da ni vzrokov za tako interpelacijo. Kar se tiče vprašanja, kdaj da bode vlada predložila svoje predloge? opomnimo, da ne le po naši ustavi, temuč tudi po ustavnih načelih sploh ima vlada neovržljivo pravico, postavne načrte, ktere ona sama iz lastnega nagiba snuje, predložiti takrat, kedar ona misli, da je prav. (Dobro! na desni.) Ker se je pa po tej interpelaciji vnovič želja izrekla po teh predlogih in ker mi radi vstrežemo željam sl. zbornice, rečem zdaj, da bodem postavni načrt o veči pravici, da deželni zbori o postavodajstvu prvi kaj nasvetujejo, precej po velikonočnih praznikih predložil. — Ko je grof Hohenwart končal svoj odgovor, predlaga oče glasovite interpelacije, ekscelenca Herbst, naj se prične razprava o tem odgovoru. Zbornica pritrdi. Govorili so: Herbst, Poche, Giskra, Knoll (pa je le bral), Lasser, Rechbauer, Chlumecky, Weeber, Groholski in baron Kotz. Zadnja dva sta

pobijala govore prvih, kteri vsi so le prežvekovali to, kar se je poslednji čas bralo v judovskih listih, kterim lepe dobičke nese „ustavoverna“ pisarija. — Ko so nehali, poprime grof Hohenwart besedo in med drugim reče to-le: Različna in tudi nasprotna mnenja sem ravnokar slišal o tem, kaj bi naši državi koristilo. Al na posamesna vprašanja bode vlada odgovorila takrat, kedar pridejo na dnevni red te zbornice. Naj tedaj odgovorim na nektere opazke, ktere naravnost zadevajo vlado. Prvi govornik dr. Herbst je vladini program prijel in si dokazati prizadeval, da dela naša ne kažejo, da smo prijatelji ustave, a vendar ni mogel navesti del, ki bi kazala, da smo grešili zoper ustavo. Predgovornik se je dalje naslanjal na to, da smo mi v svojem programu izrekli, da je vlada v vseh posamesnih vprašanjih na debelo in drobno popolnoma edina, ter je iz tega sklepal, da, če bi to res bilo, bi mi bili lahko precej s predlogi v državni zbor stopili. Govornik pa je prezrl, da razglasivši program smo govorili le o edinosti principov; edinost načel in pa po teh načelih izdelane postave: to pa je dvoje. On je tudi omenil, da časniki prinašajo o ministerstvu pogostoma take novice, ki delajo nemir med ustavovernimi, — al govornik tega ni povedal, da vsi ti spisi izvirajo iz enega kotla, in da segajo na eno stran. (Dobro! dobro! na desni.) Očitala se nam je tudi prepoved svečanosti nemških zmag. Zarad tega sem že unidan dokazal, da vlada ni tega prepovedala zato, da bi enemu narodu nasprotovala, ampak zato, da se ne žalijo drugi narodi v Avstriji. (Dobro! dobro! na desni.) Drug govornik na levici je to prepoved porabil tudi v to, da je rekel, da je ministerstvo zunanjih oprav navskriž s tem ministerstvom. Grof Hohenwart dokaže, da ni res, in da se novemu ministerstvu očitati ne more, kar se je doživelo pri parlamentarnem (Herbst Giskrovem) ministerstvu, ktero se je razcepilo na dvoje: v večino in manjšino. (Veselost na desni, nemir na levi.) Nam se kaj enacega ne more očitati. (Dobro! na desni.) — Dalje nam je očital Rechbauer naše vedenje proti časnikom. Moja gospôda! mi spoštujemo in častimo popolnoma prostost tiska, a smo tudi preverjeni, da tisti, kteri vživa korist tiskovne prostosti, tudi mora škodo sprejeti. O prostosti tiska pa mora biti tudi meja, ktera se ne sme nikoli prestopiti gledé na prid državni, in na prid javne morale. (Prav dobro! na desni.) Isti govornik je omenil tudi ukaza gospoda ministra nauka, kteri deželne šolske svete pozivlja, naj šolsko postavo pregledajo, in ako so o njej kaki pomisliki, naj jih naznanijo ministerstvu. Gospôda! ali pač more kdo v tej zbornici trditi, da ona šolska postava ni pomanjkljiva? Al more zbornica le eno deželo imenovati, ktera je zadovoljna ž njo? Mislim, da ne. Gosp. dr. Rechbauer je tudi očital, da smo se pogajali z nasprotnimi strankami naše ustave. Prašam: kaj neki se je v tem obziru zgodilo? Pogovarjali smo se s posamesnimi voditelji češke stranke. Je li to napačno? Mi smo na čelo našemu programu stavili, notranji mir napraviti. Mislim, da to mora načelo biti vsakega državnika v Avstriji. Najbolj čudno pa je to, da nam to levica očita. Al je mar dosedanje ministerstvo prvo, ktero je v tem obziru s Čehi razprave imelo? Mislim, da je bilo tudi parlamentarno ministerstvo, ktero je prej ono stranko k razpravam na Dunaj vabilo! — Priporoča se nam politika čakanja, odlašanja. Res je to tudi ena politika; al dvomim, da je prav, da se nam ta politika priporoča od levice, vsaj so bili ravno isti možje, kteri so zarad take politike najbolj nasprotovali onemu ministerstvu, ktero si je na zastavo svojo zapisalo: „mi moremo čakati“ (Prav dobro! na desni) in takrat, menim, bila bi ta beseda menda bolj upravičena, kakor zdaj, ko se godé v Evropi reči, ktere Avstrijo resno opominjajo, ne trenutka zgubiti, da se vendar enkrat vredijo notranje razmere. (Dobro! na desni.) — Prvi govornik je razmotraval program ustavoverne stranke in stavil na čelo: državna politika ima pred vsem nalogo, skrbeti za to, da celotane ra zpade na kose. Vsaj tudi mi to želimo; al mi pa tudi vemo to, da krepka moč v središču državnem je le tam mogoča, kjer se naslanja na zadovoljne dežele. (Dobro! na desni.) Mislim, da skušnje dosedanje ne dokazujejo, da se je na prejšnji poti moč centralna okrepčala. (Prav dobro! na desni.) Dr. Giskra je omenil, da, če se razširi avtonomija (samouprava) deželnih zborov, je treba novega korektiva (pomočka) za okrepčanje centralne moči; ta korektiv bile bi direktne (neposrednje) volitve v državni zbor. Ko smo mi izrekli, da hočemo v postavodajavstvu razširiti pravico deželnih zborov, se je reklo, zdaj se ne sme na ustavi nič popravljati. Vi, gospôda, pa zvhtevate od nas direktne volitve, ki bi ravno predrugačile ustavo, kajti indirektne (posrednje) dosedanje volitve so podlaga naših zastopov. (Prav dobro! na desni.) Opomnim pa, da vprašanje direktnih volitev ni novo. Deželni zbori in tudi zbornica poslancev so o njih že obravnavali. Pokazalo se je takrat, da je napravila hud prepir med narodi. Čudno se mi zdi, če se od nas, kteri bi radi pomirljivo delali, tirja, da bi to delo s tem začeli, da bi iznova vrgli prepir med stranke. (Dobro, prav dobro! na desni.) — Tako je levičnike kakor muhe pobijal minister. Vsi osupnjeni so mu drugi dan davke spet za mesec april dovolili.

Telegram „Novicam“ 28. marca. Pri današnji obravnavi one postave, po kteri naj Granica neha vojaška naprava biti, sta Danilo in dr. Costa govorila za to, naj se poprej zaslišijo o tem postavni zastopniki. — Jutri pride protest ljublj. konstitucijskega društva zoper volitev kranjskih državnih poslancev. Odbor nasvetuje, naj zbornica izreče, da so volitve veljavne. Ako se sprejme ta predlog, je oni protest nova blamaža ljublj. „ustavovercev“!

Francosko. — Še zmirom je v Parizu strahovita vlada puntarskih razbojnikov na vrhu. Spet je dala vstreliti enega generala, drug je na smrt ranjen. Prava vlada, ki je v Versajlu, nima moči, da bi zatrla rdečo drhal v Parizu.

Popravki. Na strani 97. vrsti 7. odspodaj namesti 65.000 beri 6.500. — Na 1. strani zadnjih „Novic“ od zgorej v 5. vrsti namesti 27 beri 72 krajc., — v 7. vrsti pa namesti 100 zelnih glav beri 1000 zelnih sadík.

Žitna cena

v Kranji 27. marca 1871.

Vagán pšenice 6 fl. 15. — rži 4 fl. —. — ječmena 3 fl. —. — ovsa 2 fl. —. — soršice 4 fl. 60. — ajde 3 fl. 40. — prosa 3 fl. 35. — krompirja 1 fl. 65. — fižola 4 fl. 80.

Loterijne srečke:

v Gradcu	24. marca 1871:	27. 79. 22. 21. 75.
na Dunaji		38. 42. 89. 36. 3.

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaji 8. aprila.

Kursi na Dunaji 28. marca.

5% metaliki 58 fl. 10 kr.	Ažijo srebra 122 fl. 80 kr.
Narodno posojilo 67 fl. 95 kr.	Napoleondori 9 fl. 96 kr.

Odgovorni vrednik: Jožef Golé. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.